Ж-К-Гат
1-15

ǪADЬNLЬǪ SOTSIALIZM JOLЬNDA

DEKABR

N 12

Žurnalnьq bu nomerinde:

Sahife

1. Stalin arqadaşnьq Taçikstannьq ve Turkmenstannьq ogde ketken kolxoznikleri ve kolxoznitsalarьnьq soveşcanijesinde ajtqan nutqь — 1—2
2. Mamlakat Naxangova — 3
3. Ulu tribunnьq xatrasьna — 4
4. Şejxametova—Juklu qadьnlarnьq ve balalarnьq saqlьqьnь saqlav — 6—7
5. Mustafajev—Qrьm tatar teatr-muzika texnikumь — 8 9
6. A. Sadadin—Sanije (hikaje) — 10—14
7. Cьnlar — 15
8. Dubara (Masal) — 16—17
9. Meraqlь xaberler — 18

Çymle memleketlernің proletarlarь, вirleşiңiz!

QADЬNLЬQ Sotsializm jolьnda!

VKP(в) QRЬM OBLAST KOMITETINIҢ ORGANЬ. NEŞR ETKEN JAҢЬ-DYNJA REDAKTSIJASЬ

№ 12

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞCI KOLXOZNIK QADЬNLARNЬҢ SIJASIJ, ICTIMAIJ VE MEDENIJ ŻURNALЬ.

Гос. Публичная Б-ка в Ленинграде

STALIN arqadaşnьҢ

TaçikstannьҢ ve TurkmenstannьҢ ogde ketken kolxoznikleri ve kolxoznitsalarьnьҢ soveşcanijesinde ajtqan nutqь.

Arqadaşlar! Bu soveşcanijeniҢ prezidiumь maҢa, sizge eki şej haqqьnda вildiryv japmamь havale etti.

Birinçide, prezidiumnьҢ, вu soveşcanijeniҢ вytyn iştirakcilerini — otlicno calьşqanlarь icyn alij mukafatqa— Ordenge taqdim etmek nijeti вar. **(Devamlь gurdeli aplodismentler, „Ura“, „Jaşasьn Stalin arqadaş!“ sesleri. Devamlь ovatsija ve partija ve hukumet jolвaşçьlarь adresine teвrik sesleri).**

Ekinçide, hukumetniҢ, вu soveşcanijede vekili olqan kolxozlarnьҢ her вirine вirer gruzovik ve soveşcanijeniҢ iştirakcilerininҢ her вirine plastinkalarьnen вirer patefon, **(aplodismentler)** ve erkeklerge çep saatь, qadьnlarqa ise, qol saatь вermek icyn cьqarqan qararь вar **(devamlь aplodismentler)**.

MaҢa her вir jaqtan, men вazь вir şejler ajtmaq kerek olqanьmь səjlejler. **Sesler:** doqru! **(Aplodismentler)**.

Ne ajtmalь mьnda? Hepsi ajtьldь.

Siznin pamuq işinde ileri keteçeginiz aşikar вir şejdir. Bu, вizde mьnda olьp kecmekte olqanlarnьҢ hepsinden de korylip turmaqta. KolxozlarьҢьz өse, calьşmaqa isteginiz вar, maşinalarnь вerirmiz, udoвrenijelerni alьrsьz, kerek olqan her tyrly jardьm,— SovnarkomnьҢ reisi **Molotov** arqadaş вu xususta sizge endi ajttь,—japьlьr. Demek ki, pamuq işiҢiz ileriler ve hallь-taqatlь өmyr de kenişlemekte.

L'akin arqadaşlar, pamuqtan da zijade qijmetli вir şej вar, вu da memleketimiz xalqlarьnьҢ dostlьqьdьr. Bu soveşcanije, siznin nutqlarьҢьz, siznin işleriҢiz, вizim ulu memleketimiznьҢ xalqlarь arasьnda dostlьq qavijleşmekte olqanь haqqьnda ajtalar. Bu qajet kerekli ve ehmijetlidir, arqadaşlar. Eski vaqьtta, вizim memlekette, hukumet вaşьnda car, kapitalistler, pomeşcikler вulunqanda, hukumetniҢ sijaseti, вir xalqnь—rus xalqьnь,—hakim, qalqan diger xalqlarnь ise вojsunqan mazlum japmaqtan iвaret edi. Bu çanavar, qaşqьr sijaseti edi. 1917 senesiniҢ Oktaвrinde, вizde вyjyk proletar revolysijasь mejdan alqanda, вiz carnь, pomeşciklerni ve kapitalistlerni devirgende, вizim oçamьz, вizim вaвamьz ve terвijelejiçimiz, вyjyk Lenin endiden soҢ hakim xalqlar da вojsunqan xalqlar da olmamaq kerek olqanьnь, xalqlar musavij ve hur olmaq kerek olqanьnь ajttь. BunьҢnen o, eski car, вurżuazija sijasetini taвutqa komdi ve jaҢь вol'şevik sijasetini—memleketimiznin xalqlarь arasьnda dostlьq sijasetini, qardaşlьq sijasetini il'an etti.

O vaqьttan вeri 18 jьl

kecti. Hem mьna endi вiz вu sijasetniŋ xajьrlь netiçelerine malikmiz. Bu soveşcanije, SSSR-niŋ xalqlarь arьsьnda evelki ьşancsьzlьqqa endi coqtan nihajet вerilgenine, ьşancsьzlьq tam surette qarşьlьqlь ьşancnen deniştirilgenine, SSSR xalqlarь arasьnda dostlьq өsmekte ve qavileşmekte olqanьna ajdьn вir isвattьr. Bu, arqadaşlar, вol'şevik millij sijasetiniŋ вizge вergen şejlerinden eŋ qijmetlisidir.

SSSR xalqlarь arasьndaki dostlьq ise вyjyk ve çiddij вir qazanctьr. Cynki вu dostlьq jaşadьqca, memleketimiziŋ xalqlarь hur ve jeŋilmez olaçaqtьrlar. Bu dostlьq jaşadьqca ve вar oldьqca вizge hic вir kimse, icerki, duşmanlar da tьşqь duşmanlar da qorquncl degil. Bu haqta şuвhelenmej вilesiz arqadaşlar.

(Gurdeli ovatsija, soveşcanijede вulunoqanlarnьŋ çumlesi ajaqqa turalar, „Stalinge ura!" sesleri çanoqьraj).

I. V. STALIN arqadaş

SSSR xalqlarь arasьndaki dostlьq ise вyjyk ve çiddij вir qazanctьr. Cynki вu dostlьq jaşadьqca, memleketimiziŋ xalqlarь hur ve jeŋilmez olaçaqtьrlar. Bu dostlьq jaşadьqca ve вar oldьqca вizge hic вir kimse, icerki, duşmanlar da tьşqь duşmanlar da qorquncl degil. Bu haqta şuвhelenmej вilesiz arqadaşlar.

(STALIN).

Mamlakat Naxangova

1935 senesi dekavr 4-te Kreml'de acılqan, pamuq toplavda rekord qazanqan Taçikstan ve Turkmenstannıñ ogde ketken kolxoznikler ve kolxoznitsalar soveşcanijesinde, 11 jaşında pionerka **Mamlakat Naxangova** arqadaş da iştirak etti. O öz sözinde şöjle dej.

Bizim rehberlerimizni ve bilxassa Stalin arqadaşnı, Taçikstan kolxoznikleri ve kolxoznitsaları adından xajırlajım. Biz—balalar, biz—janı nesil, şimdi mektepte oqujmız men „otlicno" oqujım meni mında kolxoznikler delegat sajladı şunıñ icyn ki, men juksek emek istihsalçılıqı bere bildim **(Stalin arqadaş Mamlakatnıñ qolına saat taqa, gurdeli sesler „Jaşasın Stalin arqadaş, ura!")**. Biz kolxoznikler Stalin arqadaşnıñ bizim memleketimizde pamuq istihsalınıñ koteryv haqqında kosterişlerinen ketip, bu kosterişlerni içra etyvde bytyn quvetimizni sarf etemiz. Biz otlicno oqujmız ve celde de udarnıj calışamız. Men bizim kolxozda, pamuqnı eki qolnen toplamaqnı tışynip cıqardım. Ve bu usul sajesinde kunde 30 norma pamuq toplavına qarşı 90—95 kilogram ve daha zijade pamuq topladım **(Gurdeli aplodismentler)**. Ondan qajrı men başqa kolxozlardan bir qac kolxoznitsalarnı eki qolnen calışmaqa ogrettim, mesel'a: „Dombas" kolxozında şimdi kolxoznitsalar menim usulımnen—eki qolnen calışalar ve normalarını artqacınen tolduralar.

Voroşilov. Maladets **(Aplodismentler)**.

Naxangova. Men endi pamuq toplavda bir qac adam, kadr hazırladım, men bu xususta Stalin arqadaşqa raport bere. bilem **(Sıçaq aplodismentler)**. Men Stalin arqadaşqa bergen taçikçe „Stalin, Lenin haqqında" adlı kitapnı maqa bermesini ondan riça etem; cynki bu kitap ystine öz qolımnen Stalin arqadaş, sizge xatra jazmaq istejim. **(Aplodismentler).**

(Stalin arqadaş Naxangova arqadaşqa kitapnı bere, bu kitapqa o öz xatrasını jaza. Gurdeli aplodismentler).

Sudaq rajonınıñ koj xozajstvosı staxanovçıları

Saqda: Medine Aqcil arqadaş. (Qapsxor koji „Stalin" kolxozında. Ti iş maşinasınen mukafatlandı). Solda: Alime şerfe Ametova arqadaş. (Taraqtaş koji „Kalinin" kolxozında). Ortadakiler: Sudaq rajonı koj xozajstvosı staxanovçılarınıñ rajon soveşcanijesine iştirak etken Arpat koji „Qızıl Oktavr" kolxozınıñ staxanovçısı Sakine Şarivaz ve Otuz koji „Kirov" kolxozınıñ staxanovçı qadını Zelixa Osman arqadaşlar.
Koj xozajstvosı staxanovçılarınıñ rajon soveşcanijesinde Sakine Şarivaz arqadaş saatnen ve Zelixa Osman arqadaş ise kostymnen mukafatlandılar.

Foto M. Kats

Ulu tribunnьn xatrasьna

S. M. KIROV

Nasьl bir jurek toqtadь.

Nasьl bir aqьl qandili sөndi!

Sergej Mironovic Kirovnьn өldyrilmesinen partijanьn vuçudьnda acьlqan jara, Kirovnьn өldyrilmesi jьl dөnyminde daha pek taze olaraq dujula. VKP(b) Merkөzij Komiteti өzinin bildiryvinde, onьn haqqьnda politөjuronьn azasь, sevimli Kirov arqadaş haqqьnda şөjle jazdь:

„Bytyn partija ve SSSR-nin, bytyn işçi sьnьfьnьn sevgili ayllyr kisi temiz ve sarsьlmaz qavij partijalь, bol'şevik—leninets, өzinin bytyn ajdьn, şanlь өmrini işçi sьnьfьnьn işine kommnnizm işine bergen Kirov arqadaşnьn qajьp etilmesi, soq seneler icinde bytyn partija ve sovetler memleketi icyn en aqьr qajьptь".

Adьq ballada kibi inlej

(S. M. Kirovnьn xatiresine)

Boris Bendik

Cevirgen: Şamil Al'adin

Saq eken kormedim seni,
L'akin iftixar ettim daima.
Sөjlegen şanlь sөzlerinni
Kureşcyn saqladьm
qojnьmda.
Saq eken kormedim seni,—
L'akin iftixar ettim daima.

Sibir kyrtykler icinde
Өzyne jol actьn sen.
Car buqavundan yrkmegen
Ateş koz bala edin sen
Sibir kyrtykleri icinde
Өzine jol actьn sen.

Podpolijada jazlьqьndaj
Şen ve xoşnut edin sen.
Gizliden kaqьtlar taşьqan
Revolytsija soldatь edin sen·
Podpolijada jaşlьqьndaj
Şen ve xoşnut edin sen.

Tьnarmь açева bir qurşunnen
Revolytsijanьn dev jyregi.
Bawamьzdaj ajrьldьq senden,
Ant etip işinni bitirmege
Tьnarmь açева bir qurşunnen,—
Revolytsijanьn dev jyregi?

Senin adьn ulu jurtta
Bir ballada kesildi,
Duşmanlarnьn cadьrьna
Qara muzde ketirdi.
Senin adьn ulu jurtta
Bir ballada kesildi.

Aqmesçidte Krupskaja adьna fabrikada (şvejprom) az oqur jazarlar mektebi jaxşь calьşa

Fotoda: az oqur jazarlarnьn ekinçi tatar gruppasьnda Azizova arqadaş ana tili dersi alьp bara.

Foto M. Kats

Aqmesçidteki „Krupskaja" adьna tikiş fabrikasьnьn staxanovçьlarь Ojazijeva ve Sarijeva arqadaşlar. Olar, öz normalarьnь artqacьnen jerine ketireler.

Foto M. Kats

Jukly qadьnlarnьn ve balalarnьn saqlьqьnь saqlav

Meditsina (hekimlik) ekige bөlyne: birine rusca „licebnaja meditsina", digerine „profilakticeskaja meditsina" dejler. Lecebnaja meditsina xastalanqan insan organizmini jaxşь etmekle oqraşa. Profilakticeskaja ise xastalanmamanьn jolьnь araj xastalanqan organizmani jaxşь etmeden ise o organizmni xastalatmamanьn jolьnь aramaq daha da qolajdьr. Cynki her ne qadar insannь xastalьqtan qurtarmaq mumkyn olsa da, ekserijetle bir coq xastalьqlardan son organizmnin mucelerinden birinde ille bir illet (oslozhenije) qala bile. Bir coq xastalьqlarnьn jurekke, çigerlerge jada bujreklerge tesiri ola. Birinçi xastalьq kecken son onьn netiçesinde olqan ekinçi bir xastalьq, өmyrnin sonьna qadar organizmni rahatsьz ete bile.

Ana ve balalarnьn saqlьqьnь saqlav profilakticeskaja meditsinanьn bir bөlygidir. Ana ve balalarnьn saqlьqьnь qorcalav fikri eski vaqьtlardan berli başqa padişalьqlarda ve rusijede de bir coq kereler ortaqa qojulqan olsada, o zaman maqsat jalьnьz analardan bir işci olaraq fajdalanmaq edi, cynke qadьn ve bala işci eli, fabrika ve zavod sahipleri icyn pek elverişli edi. az para ile coq işci calьştьrьp eksploatatorlar өz qazanclarьnь arttьra ediler. Qadьn ve balalarnьn saqlьqьnь saqlav işi jalьnьz Oktabr revolytsijasьndan son keregi kibi jol aldь. Qadьn ve balalar icyn konsyltatsijalar, doqurma xaneler, bala baqcalarь, jaslalarь kibi, bytyn SSSR-de qadьn ve balalarnьn saqlьqьnь saqlamaqle oqraşqan muessiselernin sajьsь kun-kunden armaqtadьr.

Qadьn ve balalar kansul'tatsijasь

Konsul'tatsija, jukly qadьnqa өzinin ve doqaçaq balanьn saqlьqьnь saqlamaq jolьnь ogrete. Konsul'tatsija qadьn jukly olqan muddette, tutulmasь mumkyn olqan xastalьqlarnьn ogini almaqle beraber, ileride doqaçaq balanьn saqlam bir bala olup doqmasь icyn calьşa. Qadьn jukly oldьqь muddette jalьnьz şu aşaqь kosterilgen ogytlerni japmaqle, өzinin ve doqaçaq balasьnьn saqlьqьnь hic bir kuclyksız qorcalap ola.

Jukly qadьnlar icyn ogyt

1. Jykly olqan muddette en azdan 4—5 kerek hekimge korynmelidir.

2. Kijgen urbasь ve taşьqan ajaqqarь bol olmalьdьr. Tar, belini jaxut bir mucesini sьqqan urba vuçuttaki qanьnьn keregi kibi hareket etmesine mani olьp insanqa zarar ketire.

3. Juknin 6-nçь ajьndan başlap qursaqnь baqlap tutmaq, jaxut jukly qadьnlarqa maxsus olqan (bandaş) baqьnь ve kokuslerini koterip tutqan kokuslykni taşьmalьdьr.

4. Ajaqnь sьqqan ve sarьp alqan corap bavunь taşьmamalьdьr, cynki o qannьn jolьnь kesip, ajaqdaki tamьrlarnьn kenişlemesine ve tyjym-tyjym olmasьna sebep ola.

5. Tuzlu ve aççь aşlarnь aşamamalьdьr, et, xamur, jumьrta kibi şejlerni sirek aşap, mumkyn dereçede jeşillik ve jemiş aşamalьdьr.

6. Aqьz ve tişlerni temiz tutmalьdьr, cyryk tişler olsa cьqartmalь ve xasta tişlerni baqtьrmalьdьr.

7. Tenni temiz tutmalь, en azdan haftada bir kere juvunmalь, l'akin suv sьçaq olmaj qan çьllьsь olmalьdьr. Tenni temiz tutmaqtan maqsat: tende olqan koz ile korynmegen ufaq deliciklerni kir ile qapatmamaqtьr, cynki insanqa kerek olqan hava jalьnьz çigerler vastasile degil de, tendeki delicikler vastasile de alьna.

8. Kunde en azdan 4-kere tenasulazalarьnьn tьş qьsьmlarьnь qajnap suvuqan suv ve sabun ile juvmalьdьr. Tenasul azalarьndan kelgen sarьsuvlar (beli) olsa hekimge korunup onьn ogini almaq kerektir.

9. Jukly olqan muddette erkeknen sirek koryşmelidir, juknin ilki ajlarь ile sonki eki ajlarьnda, erkekle hicte koryşmemelidir, cynki onьn byjyk zararь bar.

10. Kunde en az 2—3 saat havada bulunmalьdьr.

11. Juknin başьnda ve sonki ajlarьnda aqьr, zarar ketireçek işlerden qaçьnmalьdьr.

12. Doquraçaq vaqьttan mutlaq doqurma-xanege ketmelidir.

Konsul'tatsija, balalьqtan qьz caqьna avuşmaq devrinden başlap, ta qartlanmasьna qa-

dar qadьnlarnьn kecirdigi devrinde tutulmasь mumkyn olqan her bir xastalьqlarnьn ogini almaqle oqraşa. Bugun konsul'tatsija qadьnlarqa özlerinin ve balalarnьn saqlьqьnь qorcalav jolьnь ogretken bir mektep olup tura.

Balalarnьn saqlam olupösmeleri icyn ne japmaq kerek?

Balalarqa saqlam olupösmeleri icyn: temiz hava, kuneş, suv, balalarqa maxsus olqan nizam ile aş ve temizlik kerek. Balasьnьn saqlam olmasьnь istegen her bir ana, bu şejlerni hic bir kucliksiz japa bilir. Hava, kuneş, suv osken bir cicek icyn nasьl kerek olsa, her bir organizm (insan) icyn de öjle kerek ola. Havasьz, kuneşsiz, suvsьzösken balada cьraj olmaz. Onьn benzi sarь ve soluq olьr. Aşsьz, suvsьz insan jaşap olmaqanь kibi havasьz, kuneşsiz de jaşap olmaj. Her bir organizmnin jaşamasь icyn kerek olqan şejlerni havadan insan çigerler ve tendeki olqan ufaq delicikler vastasile ala. Hava ne qadar temiz olsa o qadar insanqa fajdasь zijade ola. Balalarnь havaqa cьqarqan vaqьtta, temiz hava olqan jerlerde kezdirip, pislik ve neçaset kibi havanь bozqan jerlerde kezdirmemek. Jeşillik, tereklik olqan jerlerde hava zijadesile temiz olqanьndan balalarnь mumkyn olqan dereçede öjle jerlerde kezdirmek. Her ne qadar kuneşnin insanqa fajdasь olsa da, zijade qьzdьrqan vaqьtta kuneşke qarşь coq turmaq zararlьdьr. Bundan sebep jaznьn en sьçaq ajlarьnda balalarnь kolge jerlerde kezdirip başlarьnь her vaqьt jengil fesler ile ortyli tutmaq kerek. Aş meselesine kelgende balalarnьn jaşьna kore maxsus olqan nizamle balaqa aş bermek. Balaqa aqьrlьq eteçek aşlarnь bermemeli ve aşnь vaqьtlь vaqьtsьzda bermemeli, cynki balanьn midesini bozmaqa sebep olьr. En jaxşьsь hekimnin tajin etken nizamь ile balaqa aş berip, her bir korylgen denişmelerde balanь hekimge kostermek, kerektir.

Doqtor **Şejxametova**

QRЬM TATAR T

1934 senesi 27 majьsta Sovnarkomnьn qararьnen, evelki studija reorganize japьlьp Qrьmda aktjor–rezissor muzika, jьr ve balet-ojun bөlyklerinden ibaret olqan teatr-muzika texnikumь mejdanqa ketirildi. Tatar teatr-muzika texnikumь bu eki sene icinde de pek az zorlьqlar cekmedi bөjle xususij bir spetsifikaqa malik olqan bu texnikumnьn işlerini sьrasьna qojmaq qajet kuc edi. Bir taraftan kerek olqan muzika aletlerinin tapьlmaqanь, diger taraftan bizge kerek bir taqьm spetsialistlernin olmaqanь, coq kuclykler doqurmaqta. Texnikumnьn kerek oçalarnen temin etyvide jeterlik dereçede degil edi. Şimdi Asan Refatov ve K.A. Bek arqadaşlarnьn texnikumda ders bermeleri, bizni oça jetişmemezliginden bir dereçe qurtardь. Şimdi bytyn predmetlerden oçalar olьp, qoşma saatlerde calьşamaqnen birinçi semestirdeki oquv planlarьnь 100 protsent içra eteçekmiz. Jьlnьn başьnda qacьrьlqan saatlerni jerine ketireçekmiz. Şimdi texnikumda 94 student oquj. Keleçek sene ise janьdan 100 student daha qabul eteçekmiz. Şimdi texnikumda oquqan studentlerden 43 qьz olьp 16-sь aktjor bөlyginde 5-i jьr, 8-i fortepjano, 1-i kemane, 1-i velancel ve 12-si ise ojun bөlyginde oqumaqtalar. Bu sene 6 qьz aktjor bөlygini bitirip cьqalar.

Texnikumda oquqan studentlernen calьşuvqa kelgende, şunь ajtmaq kerekki, derslernin kejfijetini kotermek icyn oçalar ve studentler arasьnda sotsjarьş çajradь. Yzerlerine alьnqan vazifeler belli bir vaqьtlarda teşkerile. Kurslar-kurslarnen, studentler-studentlernen sotsjarьşqa kiriştiler. Aqşamlarь bir taraftan өz başьna calьşuvnь teşkil'atlandьrmaq, diger taraftan zajьf talebelerge jardьm maqsadьne n oçala

Qrьm Devlet tatar artistlerinden

TEATR—MUZIKA TEXNIKUMЬ

dan nevbetcilik teşkil'atlandьrdьq. Toplaşuvlarda—öz vaşьna calьşuv, kitap ve gazetalardan fajdalanuv, konspektler tutuv metodlarь kibi temalarda dokladlar japtьq. Bundan vaşqa sijasij, harvij til edevijat, jьr, ojun, ve vaşqa togereklernin calьşmasь oquv kejfijetinin koterilmesine jardьm eteler. Jataq xanede vazijetni tyzeltmek maqsadьnen jaxşь oda, jaxşь kravat icyn konkurs ila'n ettik. Mejdanqa ketirilgen ştab daimij surette konkurs şartlarьnьn içrasьnь teşkerip tura. Konkursnьn netiçesinde jataq xanenin işleri qat-qat tuzelgenini studentler gazeta ve ekran vastasьnen ajtalar. Konkursnьn netiçesinde jaxşь ödalar icyn 330 ruble, jaxşь kravatlar icyn ise 375 ruble, hepsi 705 rublelik vaxьş ajьrdьq.

2 sene calьşuv netiçesinde studentler arasьndan bir qьsmь öz talantlarьnь östirmek icyn coq calьşalar, mesel'a: **Fejzullajeva, Trupci, Asanov M. Menzade, Dittanova, Abduraman Çelilev, Xalilev, Mambetova, Ibraimov S.M., Osmanov S X., Appazov I.** ve daha bir coq arqadaşlarda ilerilevler korile.

1935—36 oquv senesi devlet tater teatri muzika tdxnikumь aktjor bolygini bitireçek qьzlar.
Birinçi sьrada soldan 1) Dittanova A. 2) Ametova F. 3) Asl'akimova M. Ekinçi sьrada, saoqdan 1) Qurtseitova E. 2) Mambetova E. 3) Arifova R. arqadaşlar.

1936 senesi icyn japьlqan smetada texnikumnьn spetsifik xarakteri kozge alьnqanьndan bu senege qadar ojun urbalarь, ajaqqaplarь, muzika aletleri almaq, kabinetlerini donatmaq, ve daha vaşqa şejlerni elde etyvde cekilgen kucluklernin ogi alьnaçaq. Bizden beklenilgen etraflь tafsilli inkişafnь bermege sotsializm japьçьlьqь menimsemege, japьçьlьqtaki eksiklik ve muvafaqijetlerge doqru janaşmaqa jalьnьz bugunni degil, kecmişni ve keleçekni de doqru sezmege qablijetli iskusstvo kadrlarь hazьrlamaqa muvafaq olurmьz.

Texnikumnьn direktorь—
Mustafajev E.

Balet ve aktjor bolygi studentleri, balet dersinde.

tatar teatri texnikumь
den bir gruppa.

Sanije

1921-senesinin fevrali. Suvuq pek oqadar qattь, dehşetli korulmej. Faqat kuneşnin sьçaqьnь degil aşьqьnь bile qьtmьr bir kunçyliknen jer jyzinden qorunqan, qьmtap-sьqtap saqlamaqa tьrьşqan ca'baş bulutlardan azav jeli qarlь kurpecikli jaqmur danelerini alьp pyskyre edi.

Bu jaqmur danelerinin çan jaqьçь qamcьlarь janaqlarьnь morarta, burunlarьnь qьzarta.

Anasьndan öksyz qalqan jaş Sanijecik astarsьz eski cekmenini arqasьna ve her biri ycer funt cekken, babasьndan qalma sьçma başlarьnь ajaqlarьna soqup jolqa cьqtь. O, ta eki sene evelsi bularnь taşlap, başqa bir qadьnqa yckijev ketken babasьna barmaq istedi.... Elinde torbacьqnь sarqьtqan kete, faqat qajda ketkenini bilmej edi. Kun qavuşьp koz boyandь. Sanijecik joruldan, artьq ajaq avuştьrmaqa bile taqatь qalmaqan. Ne japmasьnь bilmegeninden, jol kenarьnda oturьp aqlamaqa başladь. aqladь, aqladь... Turup jyrmege başladь eoq ketmedi, bir daha oturdь. Hava tьnc ve qaranlьq, uzaqtan bir araba sesi kele, l'akin ne tarafqa ketkeni anlaşьlmaj edi. Sanijecik diqqatnen dinlemege tutundь. Araba sesi turqan sajьn jaqьnlaşa... Faqat, Sanijecikni alьrmь?—belgisiz edi. Ne olsada Sanijecik arabaqa almasьna jalvarmaqa qarar bergen edi. Araba jaqьnlaştь. O, Qaranajman kooperativinin arabasь edi. Arabaçь Afanas aqaj kucyk bir tatar qьzcьqьnь kec vaqьtta jollar icinde qalqanьnь kormekle, Sanijecikke „meni arabaqa alьnьz da" çumlesini ajtmaqa jol qaldьrmajьp „aqьz! cap min arabaqa!"—dep, toqtadь. Sanijecik arabaqa jerleşken son, onьn qajda ketkenini ve kimge ketkenini soradь. Sanijecik, şeherge, babasьna ketkenini ve babasь kim olqanьnь anlattь. Afanas aqaj Sanijeciknin babasьnь pek jaxşь bile edi. Şeherge barsa, onьnle beraber icmegen kuni pek az ola edi... Ekinçi kuni saba Sanijecik babasьna teslim olundь.

Eki seneden berli öz doqmьş qьzьnь kormegen baba—Qurt Asan aqaj Sanijecikni qucaqladь, öpti:

— Son qьzьm, saq sel'ametsizmi, anan amanmь?

Eaqat, Sanijeciknin gul' qonçesini andьrqan ufaq aqьzcьqь sanki dersin kiltlengen, acьlmaj edi. Babasьnьn sualine iri, mavu ve nazik kozcyklerinden aqqan jaşlarnen çevap berdi. Aradan bir qac daqqa kecken son, babasь Sanijecikten anasьnьn qajda olqanьnь bir daha soradь. Sanijecik bu sefer de kozcyklerinden aqqan elmaz daneleri kibi koz jaşlarьnen çevap bermek istese de, babasьnьn sertleşkenini dujqan son aqladь da:

— Anam bir kop vaqьtlar xasta jattь. Pek muşkyl hallarqa qaldьq. Aşamaqa ötmegimiz, icmege qaveiniz qalmadь. Men tilençilikke başladьm. Sabadan aqşamqa qadar koj dolaşьp, zavallь anacьqьma bir loqma ötmek bile tapьp ketiralmadьm. Anamnьn kozleri ve janaqlarь şişmege başladь. Son men careden-care tapmaj, qomşularnьn tavuq ve jumurtalarьnь ve daha sonra mьşьqlarьnь xьrsьzlamaqa başladьm. Kunlerden birinde bizni tuttь, mьşьq aşaqanьmьznь kordiler. Kojimiznin zenginleri—Abibulla ve Zekerja açilernin balalarь Abdulqanij ve Abdureşitler bizlerni kotekledi ve kotekledi ler. Zavallь anacьqьmnь xasta olqanь halda, töşeginden suvurup cьqardьlarda, Zekerja açide çobanlьq etken tilsiz Muratqa zornen anacьqьmnьn namusьna kecmekni teklif ettiler... Tilsiz Murat japmaq istemedi. Son onь da kotekledi, ölym halьna ketirdiler. Bir eki daqiqadan son, aqьr sopalarqa dajanamajьp jerge serilgen Muratnь anacьqьmnьn yzerine jatqьzdь da ekisinide birden vintovkaştigimen sancьp öl'dyrdiler. Olarnьn başlarьnа jetken son Zekerja açьnьn Abduloanij, kul' töpesine cьqьp, çemaatnь caqьrdь. Çemaat toplanqan son anamlarnьn ölyleri olqan evge kirerek:

— Mьna çemaat, koresinizmi?! Bu utanmaz, arsьzlarnь şöjle tuttьq... Bizim kojde böjle hallarnьn mejdan alqanьna acuvum cьqtь da, ekisini birden bir sungiden kecirmege meçbur oldьm. Ana endi ne deseniz deniz!..

Sanijeciknin ajtqanlarьna juregi dajanamaqan Qurt Asan aqaj de Sanijecikke, de qapuqa doqru baqa, bir şejler ajtaçaq ola, l'akin ajtьp olmaj edi... Biraz vaqьt ses-soluq cьqarmajьp qalqan Qurt Asan aqaj janь apajьnь caqьrdь da, ona Sanijeciknin oksyz qalqanьnь birer,

birer anlattıqtan son, onı ınçıtmamasını rïça etti. Sanijecikni qucaqına alaraq öpyp, oqşadıqtan son:

— Hajdı Sanije qızcığım, aqlama! Biz seni ınçıtmamız. Işte şimdiden son mına şu qadın senin anan olaçaqtır. O, seni baqar, byjytir !...— dedi.

* * *

Ogij ana, ilk kunlerde Sanijecikni ınçıtmadı... Onı her zaman sever ve oqşar edi. Faqat bu „sevgi" coq uzamadı. Arası bir, eki aj kecken son Sanijecik aralanmaqa, xorlanmaqa başladı. Ona elinden kelmejeçek zor, meşaqatlı xızmetler ettirmekni adet etindiler...

Majısnın ilki kunlerinde edi. Ogij ana Sanijecikni öz qarşısına otürtıp, ona, qajet serт ve qaba bir tilnen aççı-aççı nasihatlar, ogytler berdi: Bugunden son toban, qoraj taşmaq, suv ketirmek, ateş jaqmaq, özynen birlikte camaşır jajqamaq, ev sipirmek, sıqırnı baqmaq ve saba-sabahtan bazarqa syt-qatıq cıqarmaq evge kelip ketkenler haqqında ne babasına ve ne de digerlerine hic bir şej ajtmamaq kibi şejlerni japmaqa borçlu olqanını, ve egerde şu ajtqanlarından birde-birisi japılmaqan kibi olsa kopekler dajın evinden quvaçaqını anlattı.

Sanijecik bytyn bularnı dinlej ve derinden kokus kecire edi... Ogij ana Sanijecikniq titregenini koryp:

— Ne başı kesilgen papijdajın qarşımda qaltırap qaldın?!. Ajtqanlarımnı qulaqına qojdunmı?—Sanijecikniq qulaqlarından tutup, başını ojaq-bojaq silkiledi.

Sanijecikniq jaşajışı turdıqca fenalaşmaqa başladı. Bytyn kun ve giçe o qadınnın fel'aketinden bir Sanijecik rahatlıq tapamazdi. Sanijecikniq babası yc aj muddetinen tulzaqa calışmaqa ketmesinen ogij ana öz serbestligini arttırmaq maqsadınen Sanijecikni diger bir evcikke avuştırmaqa qarar berdi:

— Işte aqız. Bukunden son bu seniq evin olaçaqtır!..

Sanijecikniq evi pençeresiz, qaranlıq ve dım edi. Evniq bir kenarında jarı sılaq, jarı cyryk kobkeknen toldurılqan eski, kirli bir minder bar edi. Bu Sanijecikniq jataqı olaçaq edi...

Aqşam aşından son Sanijecik jatmaq icyn öz evine cıqtı. Qaranlıq, insan ajaqı basılmaqan bu ev Sanijecik icyn pek qorquncı koryndi. Faqat, ne japmalı? Dajanmaq, qatlanmaq kerek edi.

Sanijecik qaranlıqlar icinde gizli-gizli aqlajaraq, kirli-kirli, jırtıq jorqanqa uşaqan parcanı başına cekti. Aqlamaqa başladı. Aqladı, aqladı... Jorqanının başından cekip, etrafına baqındı, l'akin qaranlıqta hic bir şej korynmej edi. Qorqu ve titremeler turdıqca artmaqa başladı... Sanijecik kozlerini qapattı, bir daha aqlamaqa başladı.... Jorqanının başına cekti. Saatlerçe qorqu ve titremeler icersinde cırpındıqtan son, azcıq juquqa daldı.

Juqusında, bulutlar arasında sarqqan qara bir jılannın bunı boqmaq icyn capalanqanı ve zavallı anacıqının ise, o jılannın qarşısına cıqaraq, Sanijecikni qorcalamaq icyn oqraştıqının korip, o zavallı anacıqının qucaqına atılmaq, onın sevgisi, oqşajıçı ve şefqatının lezzetini tutmaq istedikte merhametsiz qattı bir qol omuzcıqına endirilerek bytyn vuçudını sarsıttı. Ujanqan vaqıtta cirkin, igrenc bir oksyryk ve çanavar sesine uşaqan bir qaba ses:

— Hej fajdasız haram-zade, tur! Ölу juqusına daldınmı ne maraz?!. Tez ol! Cıqaçaq kozlerinni, onkuşken avuzınnı ac!... Patlajaçaq başınnı, at ölysine uşaqan kevdenni koter!.. Tez! qujudan suv cek, qoraj taşı!—deje hajqıra edi.

Sanijecik bu dehşetli, suvuq emirge tabij olmaqa meçbur edi. Turdı. Faqat evi kenede mezar kibi qaranlıq ve qorquncı edi. Cynki, icine jarıq kireçek pençeresi joq edi. Ellerinen jataqının etrafını araştırdı, syryne-abına qapını tarıp tışqa cıqtı.

Qoluna tuttırılqan uzun bir asmanen eki qopqanı alıp, qujuqa ketti... Sonına qadar kormege jetişmegen tyşynin xatresinen semerelengen zajıf kozleri koz jaşlarınen tolu halda, jyrymekni devam etti.

Qaba bulutlar kok qubbesini boşlamaqa, kun doquş tarafı javaş-javaş qızarmaqa, quşcıqlar da majıs jedisinin tyrkysini oqumaqa başlaqan ediler...

Sanijecik ket-kete, quju janına keldi. Qopqalarnı ve asmanı jerge qojdı, qujudan suvnı nasıl cekmek kereligini tyşynmege başladı. Teren bir nefes cekti. Bu esnada bir anajının özi kibi ajnı şu işnen kelgenini esledi, ve onın jardımınen qopqalarnı toldırdı, qopqalarnı asmanın uçlarındaki cengellerge astı, omuzuna almaq istedi. L'akin koteramadıqından, kenede şu anajının jardımınen qopqalar azbar qapının janına ketirildi. Sanijecik kucyk ve zajıf ellerinen qopqalarnı birer-birer icerige aldı. Jorulqan qollar ve ajaqlar olduqca titremekte ediler.

Bu vazijetni korgen ogij ana, Sanijecikke hajqırdı:

— Oj haram zade, haram syt emgenin evl'adı! Ne qaltırap qaldın?! Daha jalınız eki

qopqa ketirdinmi? Sana on qopqa suv ketirmek kerek, bugun camaşır juvaçaqım. Hajdı, tez ol! şimdi ajaqlarınnı... (!)

Sanijecik azbar qapunın ogine cıqıp, ne japmasını bilmegen adam, kibi şaşıp qaldı...

Quşcıqlarnın qanatlarını, gul' ve melevşelerni jaldızlaqan ve jaşajışta bir kunnin daha başlaqanını xaber bergen altun saclı kuneş janı-janı jerden koterilmekte edi... Sanijecikniη bojunı bu kok, kozleri mınarlı bir halda kuneşnin bu doquşına baqıp terin bir nefes cekerek, öz kojlerini xatırladı. Saba sabahdan anasının qujudan suv cekkenini kormek istedi... Qac daqiqalar şu jaşlı kozlerinin kuneş doquvu levhasını seir ettikten son suvuq ve nefretli bir nazarnen ogij anası ve babasının evlerine baqtı da:

— Joq, artıq siz meni mında qaldıramazsınız! keterim... özime baxt ararım—dedi. Ketti.

Bazarnı bir qac kere dolanqan Sanijecik, aqşam ysty öz semitteşlerinden kureşci Sejtbekir aqajnı kordi. Sanijecik onı koj oçasının tojında, kureş alıp, qajtarmaqa ojnaqan vaqıt tanıqan edi.

— Bekir aqam ne vaqıt qajtaçaqsınız? Meni de alıp qajtarmı ekensiz?

Sejtbekir aqaj aqşam ystinde, böjle ufaq bir qızcıqnın jalınız başına kojge ketmek istegenine meraqlanıp:

— Sen qajda ve kimlerge ketmek istejsin qızım?

— Men, Semen kojine, evimizge keteçegim—dedi de, aqladı.

Sejtbekir aqaj Sanijecikniη ne icyn aqlaqanını soradı, Sanijecik araba kirası olaraq bermege parası olmaqınını söjledi. Bekir aqaj onı parasız alıp keteçegini bildirgen son Sanijecikniη şejleri olıp olmaqanını soradı. Sanijecik:

— Ne şejim bar, ne de kimsem... Özimden başqa adamım, ystimdekinden başqa da şejim joqtır—dedi. Sejtbekir aqaj qızcıqnın bu halına pek tesirlendi. Hatta, onın jyzinde, kozlerinde merhametle qarışıq bir levha, dudaqlarında ise, aqlamsıraqan vaqıt olaturqan titreme al'ametleri pejda olqan edi.

— Pek eji qızım, biraz sabr ette ketermiz. Qarnın acmı? Mına bunın - icinde (torbacıqnı kosterip) bijaz ötmeknen soqan bardır aşa!—dedi.

Jarı geçe qaranlıqında jolqa cıqtılar janı vokzalnın artına cıqqan son, Bekir aqaj atlarını çeldirmege başladı. Sanijecik bir qac kereler artına baqaraq:

Olar artıq meni tapalmazlar, tapsalar da jolımdan qajtaralmazlar dedi. Sejtbekir aqaj:

— Kimler tapamajçaqlar? Kimler qajtarmajçaqlar? —soradı.

— Ogij anamlar... Degenden son bytyn başına kelip keckenlerni anlattı. Yc saatten son bir nemese kojine keldiler. Araba toqtadı. Atlar tuvarıldı. Bekir aqaj Sanijecikke bu jerde bir saat qadar egleneçeklerini anlattı. Atlarqa torbalarnı ildiler. Sanijecik o vaqıtqa qadar bir daha ogij analarının kelip kelmejçegini soraqan edi. Sejtbekir aqaj:

— Kelmezler qızım, kelseler de artıq seni menim elimden alamzlar—dedi. Biraz sonra nemsenin evine kirip, caj qahve icti, rahatlandılar. Qonaqbaj nemse ve onın apajı Sanijeciknin jyzine, kozlerine baqa, onın guzellik ve dylberligine şaşa ediler. Sanijecik haqiqaten de pek dylber edi: onın qajet çanlı ve qarardan zijade mul'ajim korynyşi, birden baqqanda pek jaş korynmekle, ajnı zamanda qajet çiddij ve sıdırqı olmasa, ken ve bejaz mannaj, tazeliknen tolu kozleri, derin ve ken fikri, bujra sacları, uzun boju, inçecik belcigi—bir coqlarının nazar diqqatlarını çelp ete edi.

Sanijecik, qırmızı kerpic toşemeli sofaqa cıqtı, etrafqa baqındı. Quşcıqlarnın gur özymlikler icinde gizlenerek, janı doqmaqta olqan kuneşke qarşı qanatlarını acıp, özlerine maxsus hareketlerinen baharnı alqışlaqanlarını sejir etti. Qarşısındaki azbarda, janı-janı cicek acmaqa davranqan akatsijalarnın altında zajıf jelnin tesirinen dalqalanqan cimenler yzerinde, kuneşnin şavlesinden parıldaqan cıq daneleri tamla-tamla koz jaşlarını xatırlata edi.

Sanijecik haman jerinden fırlap özini o azbarqa attı janı-janı jeşermege başlaqan qadife ciceklerni ınçıtmajım dep ajaqlarını saqınasaqına basaraq melevşege uşaqan bir zajıf ciceknin janına jetiştikte ufaq, faqat son dereçe jaraşıq bir quşcıqnı dal yzerinde sallanaraq jırlamasına, jelnin ise o dalcıqnı aqrın-aqrın beşik kibi tebretkenini sejir etti.

Sanijeciknin guzelligi, mul'ajimligi ve her şejge diqqatnen janaşqanını sevgen Sejtbekir aqaj, onın kim olqanını temelinden bilmek istedi. Sanijecik kucyk parmaqlarınen tyrly ciceklerni qoparmaqnı da unutmaj edi. O bunlardan bir demet japtı. Ajaq ystine turdı. Iri ve mavı kozlerinen Bekir aqajqa baqtı. Bekir aqa, onın bu mahzun baqışına, insanijetliknin qijmet ve quvetini kostergen bir jaqlaşuvnen:

— Hajdı qızcıqım, vaqıt oldı, javaş-javaş çonejik:—dedi, Arabaqa mindiler. Uluataj jolınen ketmege başladılar. Sanijecik juquqa ketti. Majıs kuneşinin kumyş renkli zijası ve qızdırıcı sıçaqı Sanijeciknin jyzine, uzun kirpiciklerine toqundı. En mahzun jureklerge zen-

gin ymitler va'd eteçek qadar çazibeli olqan iri ve mavu kozlerini actь. Өzini toplajaraq, doqrulьp oturdь. Jolьnьn saq tarafьnda deniz dalqasь kiвi dalqalanqan jeşil вoqdajlar azcьq-azcьq şuvuldamaqta edi. Artьq kojge jaqьnlaşqan ediler. Sejtвekir aqaj Sanijeden:

— Qьzcьqьm Sanije, menim qьzьm olmaq istemejsinmi? Men seni oqutьr, adam eter edim. Men ve menim apajьm вalanь pek seve edik, l'akin tanrь tala hazretleri вizge evl'at вaqьşlamadь. Hajdь qьzьm, вizge qьz ol!

Sanije вir coq vaqьtlarqa qadar çevap вermedi. O Sejtвekir aqajnьn apajь da ogij ana kiвi xorlar zan ete edi.

— Sizin apajьnьz pek çariz degilmi? Meni azaplap, xorlamazmь?—Sanijecik qorqa-qorqa soradь.

— Xajьr qьzьm, menim apajьm pek şajlь qadьndьr. O seni sever, oqşar. Sanije çevap вergençe kojge kelip kirdiler. Koj oldьqca fuqare ve cirkin koryne edi. Bir qac evni keckenden son ufaqca вir evnin ogine kelgende araвa toqtadь.

— Sel'am...

— Alejkum sel'am, xoş keldin...—esliçe kelgen anaj sel'am aldь.

— Esma, sana вir qьz ketirdim ama, вytyn kojni qьdьrsan өjle qьz tapmazsьn.

— Pek jaxşь koresin...—anajnьn jyzi kul'di.

Sanijecikte çevapsьz olaraq olarnьn qьzь olmaqa razьlьq вergenini işaret olaraq anajnьn qolunь өpti...

* *
*

Sanijecik artьq Sejtвekir aqajnьn qьzь olqan edi, Sejtвekir aqaj keciktirmejip onь koj mekteвine oqumaqa вerdi. 11-jaşlьq Sanije вirinçi sьnьftan вaşlap oqumaqa вaşladь. Sanije hem oquj, hem de вyjyj edi...

„Qьz өsymi tav qavun өsymi" 15 jaşьna kelgende Sanije koj mekteвini вitirip Aqmesçidke oqumaqa keldi. Aqmesçid 9-jьllьq mekteвine kirdi ve 5 sene icersinde onь da вitirip kojge oçallьqqa tajin olunqan edi. Kezleve rajon Maarif вөlygi onь өz tuvqan kojine oçalьqqa tajin etti.

Jaznьn qajnaqan cillesi edi. Sanije өz kojinden kelgen araвalarnьn вirinen вaвalьqь Sejtвekir aqajqa вarьp tyşti. Olarqa teşekkurler ajtaraq өzinin oçalьq vazifesine tajin olunqanьnь ve şimdiden son olarnь вaqmaq, kecindirmekni өz ystine alqanьnь вildirdi. Qartlar coq memnyn oldьlar. Sanije icyn tyrly zijafetler japtь, aqlaştьlar.

Vaqьtlar turmadan kece. Sanijege tajin olunqan mekteвini quвul etmek kerek edi. Вaвalьqьnьn araвasьnen tajin olunqan kojine вarьp tyşti. Araвadan tyşer-tyşmez o jerde вulunqanlarnьn hepsinin nazar diqqatlarьnь өzine çelp etti. „Maşşalla mьnavu вalaqa, qoqla!" sөzleri eşitile edi. Faqat onь hic вir kimse tanьmaqan edi. Cynki, kojdeşleri onь aclьq senesi өldi hesap ete ediler.

Sanije araвadan tyşkeninen emçesi Usein aqajnen, aвlasь Feride totajnьn evleri olqan tarafqa ketti. L'akin, olarnьn evleri olqan jerde вir qac kerpicten вaşqa hic вir şej qalmaqan. Buna açьnaraq aqlamsьradь, ve tyşyndi. Qajda keteçegini, kimge muraçaat eteçegini вirden-вirge kestiramadь.

Mektep вinasьnьn janьna kelgende, mektep oginde turqan ve вuna seir etip oturqan Meleksultannь tanьdь.

— Melek, meni tanьjsьnmь?—soradь.

— Joq, tanьmajьm, sen kim вolasьn?

Sanije вu sual'ge вir kereden çevap вermekten cekindi. Cynki, өzini tanьtsa, Meleksultannen nasьl munaseвette вulunaçaqьnь вilmej edi. Melek Sultan Sanijenin guzelligine şaşa ve өjle вir guzel qьznьn вunь tanьqanьna taçup eterek:

— Ja siz meni qajdan вilesiz? Adьmь kimden ogrendiniz?

— Men seni coqtan tanьjьm. Senin apten Selimeni de вilem.

— Vaaaj, demek, sen вizim hepimizni de вilesin?! (aqlamsьrajaraq) Selimecigimizni verem xastalьqь alьp ketti, jalьnьz men qaldьm—dedi.

Melek Sultan Sanijenin adьnь ogrenmezden, evlerine caqьrdь. Faqat Sanije вazь вir manacьqlar qojaraq varmaqtan ret etti. Melek Sultan:

— Şaj olsa siz kim olasьz, adьnьz ne ola, ne icyn keldiniz?

— Men, вu kojge oça tajin olundьm, adьm Sanijedir—dedi de koj sovetine doqru jurimege вaşladь.

Janь oçapcenen meraqlanqan Meleksultannьn anasь ve daha вir qac qomşu qadьnlar koj sovetine kelip, Sanijenin tьşqa cьqmasьnь вeklep otura ediler.

Koj soveti reisinen tьşqa cьqqan Sanijeni korgende onьn tuzgyn ve dylвer olqanьna şaştьlar. Faqat Meleksultannьn anasь Merzije totaj Sanijeni diqqatnen kozden kecirgen son janьndaki qadьnlarqa cevrilerek:

— Tanьdьm... Bilesizmi kim? Bu anavu Qurt Asan soqurnьn qьzь Sanije... Daj maruşkelerden, xьrsьzlardan, qahpelerden—dedi. Onьn janьndakiler nege oqraqanlarьnь вilmediler. Merzije totaj ise dellalnь ufurte edi.

— Bu qançьqnь bizge oça etkenler. Bu bizim balalarьmьzqa terbije bereçek eken... qahpelikten başqa bir şej ogretmez. Castьma oqujçaq balam joq, hic mektepke çibermez edim.

Arasь bir eki saat kecer kecmez, kojge oçapce kelgeni, onьn „qançьq" olqanь bytyn kojge çajraqan edi. Bazь kojlyler Sanijeden nefret eterek balalarnь mektepke jollamamaqa qarar bergen ediler. L'akin bu sefer Sanije 1921 senesinin Sanijesi degil edi.

* * *

Kun qavьşьp koz bojanqan edi. Koj sovetinin reisi Sanijeni bir fuqare tul qadьnnьn evine jerleştirdi. Geçenin saat 12-si; sabadan berli tyrly hallarnьn tesir etmesinden hasьl olqan gurul'tiden bir qac saat olsada rahatlьq tapqan Sanije, set yzerinde maxsus japьlqan toşekke uzandь. Onьn qal'bini rahatsьzlaqan, fikirini juqudan zijade ujanьq jatmaqa meçbur etken bir hal bar edi... Odanьn catmalarьna doqru tikilgen kozleri guja bir şejlerni sajqan kibi oqraşaqanda o, özi bile dujmaqan bir quvetnin tesirinen „men sizlerge kosteririm! .." çumlesini fьrlatqan edi. Elbette tьnc, dinlejiçisi olmaqan bir esnada ses cьqarьp sөjlemek ujqunsьz cьqaçaqьndan Sanije sөjlegen sөzinin orta bir jerinde jataqь yzerinde bel ystinde turdь. Bu daqiqa da o, juqlamaqta olqan qonaqbaj qadьn sesimni eşittimi eken? Soravьnen onь teşkerdi. Qonaqbaj qadьnnьn xuruldь ve inlemesinden başqa bir şej joq; demek, o juqlaj Sanaijenin „men sizlerge kosteririm" çumlesini eşitmedi.

Sanije xatьrlaj, bytyn kecken өmyrni xatьrlaj... Sanijenin jaşajьşьnda intiqam doqurqan xatrelerden biri şubhesiz anacьqь edi. O anasьnьn eçelsiz өldirilgenini ve bundan bir qac saat ogine Sanije haqqьnda asьlsьz dellal ufyrtken, koj xalqlarь arasьnda Sanijege nefret doqurqan Merzije totajnьn qoçasь, Zekerija Açьnьn oqlu Abduloqaninin, tilsiz Muratqa meçburij surette anacьqьnьn uamusьna kecirtmek istegenini ve nafle jerde anacьqь ve tilsiz Muratnьn yzerine iftira atqanlarьnь koz ogine ketirdi... Bytyn tenleri titredi. Ajaq ystine turdь, bir daha juqlap olamadь. Bytyn kureş planьnь tyşynip cьqtь.

Saba acьlьr-acьlmaz koj sovetinin reisi evge kirip keldi. O koj icersinde qajet fena meçazlarnьn (nastrojenije) hukum syrgenini sөjlejerek, bu kunlerde Sanijenin kojden ketmesini teklif etti. Sanije bu teklifni qabul etmedi. O, koj soveti reisine o meçazlarnьn Abibulla ve Zekerja açьlarnьn oqullarь ve kelinlerinden darqaqanьnь ve olarnьn sabiq pomeşcik oqullarь olqanьnь anlatьp taşladь.

Ertesi kuni Abibulla ve Zekerja açьlьrnьn oqullarьnьn xozajstvolarьnь raskulacivat eterek, xorantalarьnь Qrьmdan tьşqa syrmek icyn umumij çemaat toplaşuvьnьn protokolь oquloan edi. Olarnь syreçek geçe, bytyn çemaat sьqьrcьqlar kibi toplanqan ediler: bazьlarь şaj bir sejir ete, bazьlarь ise „ox olsьn" dije sevinşe ediler.

Sanije momentten fajdalanaraq, uzun bir nutq sөjlejerek, bytyn fuqare ve emekdar kojlylerge o syrylgenler mulkinde kolxoz teşkil etmekni teklif etken edi. Bytyn çamaat bir aqьzdan:

— Biz razьmьz — degen ediler.

Sanijede şu kunden başlap kolxoznikler balalarьna kommunist terbijesi aşlamaqa başlaqan edi. Şimdi ise Sanije өz baxtьnь tapqan, ogij anasь icyn de „baxьt" araj edi.

CЬNLAR

Suvda bolur balьqnьn sulejmanь,
Qьzda bolur çigitniŋ din imanь.

Aq caqala, kok papij adada qozular,
Tojunьz qacan bolaçaq totaj qьzlar?

Ana degen bir qonac, bava direk,
Kul' bolada kete eken bu gur çurek.

Qьz degeniŋ qьdьrlez l'alesi eken,
Oquv degen çikitniŋ qalesi eken.

Aj top keten-top keten toquqanqa,
Yzyp çanьm beremen oquqanqa.

Çebelek otqa çavьşqan, taŋ tez atqan,
Anasь sipap østirgen, bavasь satqan.

Qujuqa qopqa jaraşьr, ajuvqa zьnçьr,
Apajlarqa tuj şorba, qьzlarqa inçьr.

Cølde aşlьq oŋ bolsa, sьcan taşьr,
Cьŋ bilmegen qьzcьqlar başьn qaşьr.

Jeşil eken cecegiŋ al eken gul'uŋ,
Şeker eken çevavьŋ bal eken tiliŋ.

On eki tyrly ornek bar al çavluqta,
Ojnajьqta kulejik çan savluqta.

Ajdьnьz qьzlar cьnlajьq gurdelensin,
Duşman kozi kor bolsun perdelensin.

Cengel fesiŋ tøpende avup tura,
Qьz devranьŋ başьndan savup tura.

Mavulь badem jaqasь qьjqan qapqan,
Anaŋ seni tapqanь joq, suret japqan.

Maşalla qardaş sacьna, bojqa postqa,
Maqtaqandaj l'ajьqsьn eşke-dostqa.

Mьna sel'am malejkum qьz degen naz,
Defteriŋniŋ cetine bizni de jaz.

Men bavamda bir dane, qafeste quşman,
Aldьmda çetken aqam bar, daha çaşman.

Ajdьnьz qьzlar, cьnlajьq alt etejik,
Ja çьlatьp, ja çьlap soŋ ketejik.

Baban saqa fes alqan borçqa batьp,
Cьŋlamasaŋ ne keldiŋ çer qapatьp.

Jaşlьq başqa bir kelir, qajta kelmez,
Bu jaşlьqnьŋ qadirin kop kişi bilmez.

Acьlьp turqan bir gul'siŋ tek solmasaŋ,
Men dynjanь qatejim sen bolmasaŋ?

Ekindi aqşam arasь at bazarь,
Aqqan suvnь toqtatьr qьz nazarь.

Orneklerni ve masaldaki oloqan resimlerni xudoznik Varfolomejev japqandьr.

Bu cьnlar Qrьm millij medenijet japьçьlьqь institutь tarafьndan toplanьp, Qrьm neşr tarafьndan bastьrьlmaqta olqan cьnlar çьjьntьqьndan alьndьlar.

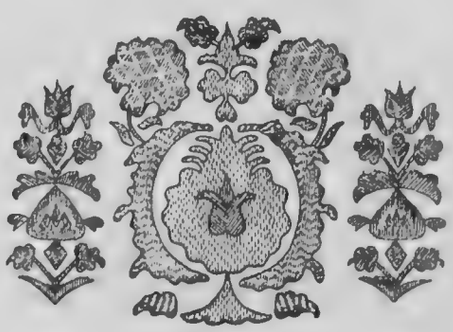

DUBARA

MASAL

Bir vaqьt bir fuqare bar eken. O fuqare evlengen, dylber bir qьz alqan. Fuqare uzun kun calьşa, qarьsь ise evde qala eken. Fuqarenin evde olmaqьnьndan fajdalanqan qomşularь tukançь Açь bavaj, qavaf tukanьnda calьşqan bir jaş, baqqal tukanьnьn sahibi, qarьqa kun jarьqь kostermej ekenler. Qarьnьn bir tarafqa cьqmaqa halь qalmaj eken. Bularnьn sataşmalarьndan, koz qьsuvlarьndan çanь janqan qarь, bir kun qoçasьna: „menim bu Açьlardan, baqqallardan çanьm jandь, şularqa bir şejler japajьqta, başьmdan yzylsinler" dej. Qoçasь: „ǝjle ise sen şǝjle jap, olarnьn birini saat 1-de, ekinçisini saat eki de, ycynçisini saat 3-te caqьrda, biz olarqa bir ojun japajьq. Olar bir daha kelmezler" dej. Qoçasь cьqьp kete, saqlanьp beklej. Ekinçi kuni qarьqa sataşqan qavafqa, qarь: „bugun saat 1-de, bir qave icmege kel" dej. Qarь, baqqalnь saat 2-ge, Açь bavajnь da saat 3-ke caqьrdь. Saat 1 ola. Başta qavaf tukanьndaki jaş kele, qarь onь evine ala. Qavaf qarьqa bax şьş bir cift mest, bir ciftte papic ketire. Qave berdi, dediki, „jemek jijejik" o, jaş: „jemekten evel jatsaq eji olur edi" dej. Qarь: „joq seni jemek jedirmej jatqьzmam" dej. Sofra qoja jemek aşajlar, jataçaq olup sojunalar, sonra qapu qaqьla. O jaş, „kim o qapunь qaqqan" dej. Qarь: „o, senin icyn zararsьzdьr, menim bir deli qajnьm bardьr, vaqьtsьz kelir, onьn sana zararь tijmez" dej. Jaş „Meni bir jerge saqla" dej. Qarь tuta, onь cьrcьplaq dolaf icine saqlaj. Onьn urbalarьnь da saqlaj, bara qapunь da aca kele—baqqal jaşь kire iceri, sel'am bere, otura. O da qarьqa baxşьş olaraq inçьr, jyzym, pirinc, noqut, baqla raxatloxum ketire. Qarь onada: otur jemek jijejik dej. O da: „men jemek istemem dej". „Menim xatrim icyn istersin" dej. Qoja jemekni. Baqqal jaşь: „sal tǝşekni jatajьq" dej. Sojunьp jatar eken qapu qaqьla. O kimdir kelgen, „menim bir deli qajьnьm bardьr, kelip keter". Jaş: „men, delimi aqьllьmь bilmem, meni bir jerge saqla" dej. Qarь onь cьrcьplaq tavanqa saqlaj, ala alaj şejlerni de saqlaj. Son qapunь aca, sel'am berip Açь bava kire, Açь bava ise qarьqa baxşьş olaraq şam şalisi ketire. Qarь: „xoş keldin Açь bava bir jemek jijejik" dej. „Vaj vaj balam men jemek jemege istemem". Qarь: „joq, menim xatrim icyn istersin" dej. Tutalar aşajlar. Jataçaqta qapu qaqьla, Açь kim o dej. „Menim bir deli qajnьm bar kelir keter". Açь: „men delimi aqьllьmь bilmem, meni bir jerge saqla" dej. „Seni ne jerde saqlajьm", „nejerge saqlasan saqlada o deli qajnьna kosterme". Qarь oqa bir beşik jasaj. Açь bavanь bir bala etip, beşikke qoja. Qoçasь kele, sal'am berip iceri kire. „Bu nasьl bala? dǝp soraj. Qarь „men, sen ketken son bu balanь doqurdьm dej. Ketir cьraqnь baqajьq bu nasьl bala eken?". Qarь cьraqnь ketire qoçasь „bu nasьl bala doqar-doqmaz qartajqan „ketir ustьranь onьn saqalьnь traş etejik" dej. Qarь ustьranь ketire, qoçasь Açьnьn saqalьnь traş etejik dej hem jarьsьnь traş etip cevirilip jerge oturajьm degende, syryndi Açьnьn ajaqьna

Qarь ustranь ketire, qoçasь Açьnьn saqalьnь traş etejik dij...

Açь ajaqlarьnь cekip tьşqa cьqa...

da jerge jьqьla. „Ne vaqьt doqdu bu balada selbi qadar bojь olqan? Ketir baltanь kesejik ajaqlarьnь“ dej. Qarь baltanь ketirmege kete, açь ata өzini beşikten qaca. O birleride onьn artьndan qacalar. Cьrcьplaq soqaqqa cьqalar. Biri birine „sen ne sebep keldiŋ mьnda“ dep soraşalar, „qarь meni caqьrdь, onьn icyn keldim, ama ne icyn bilmem“. Açь: „şimdi bizler ne japajьq“ dej, o birleri: „çyriniz bir olajьq evge kirejik qarьsьnь da qoçasьnь da өldirejik“ dejler. Biri: „menim çebimde yc biŋ ruble param bar edi“ dej, obirisi „menim çebimde 2 biŋ kumyş param bar edi“ dej, açь bava: „menim çebimde 5 biŋ kumuş param bar edi“ dej. „Nereden kirermiz bunьn azbarьna“ dejler. Ama kirmege bir jer tapmajlar. „Araba qapu tybinde kopek teşigi bar, acajьq bu teşikni de kirejik andan“ dejler. Pьcaqnen teşikni aca, ycide teşikniŋ başьna keleler. „Sen kir men kirejim“ dep ajtьşalar. Iceride qarьnen qoça da muşavere eteler, dejler. Bular kirmege jer bulmaz kopekniŋ teşiginden kirerler. Qarьsь: angiside başьnь soqsa, qulaqь rast kelse qulaqьnь kes burunь rast kelse burunnь kes. Olardan qavaf jaş başьnь teşikten soqa, iceridekiler pьcaqnen onьn burnunь keseler. Qavaf jaş teşikke kirmej. Arqadaşlarьnь ondan „ne icyn kirmediŋ“ dep sorajlar, o: „iceride bir kesek aş pişkende, o aşlar burnьmь jьrtь“ dej. Baqqal jaş darьla başьnь teşikke soqa onьn qulaqьnь keseler. „Ne icyn cektiŋ“ dejler. „Onda davul zurna calьna, o caloq menim qulaqьmь tьndьrdь, onьn icyn başьmь cektim“ dej. Şimdi Açь bava başьnь teşikke soqa, onьn başь teşikke sьqmaj, tutada ajaqlarьnь soqa. Iceridekiler onьn qavandьqьnь tybinden kesip alalar. Açь ajaqlarьnь cekip tьşqa cьqa. O: „pişken aşlarda, calьnqan davullarda, menim synnet tojьm eken“ dej. Şaj etip birinin burunь kesile, birinin qulaqь kesile, birinin de qavandьqь kesile. Şimdi ne japajьq dejler. Barьp acuvlarьndan өzlerini denizge ata өldireler. Mьnavь qoça qarьsьna: kordiŋmi endi, olarnь bөjle etip baştan atqaralar“ dej.

Padişanьn kucyk ooğlu adlь masaloqa ujdurьlqan resim.

MERAQLЬ XABERLER

Xuçur xastalьq

„Britiş medikl çernel" zurnalьnda (Anglijada cьqa) jaqьnlarda doktor Styart Kennedinin meraqlь bir maqalesi basьldь. O, өzinin maqalesinde oqujuçьlarnь, ruh xastalьqьnьn xuçur bir ceşitinen tanьş ete.

Cester okrugьnьn psixiatrik xastaxaensinde 4 jьldan berli 28 jaşьnda bir kojly baqьna. O, pek coq oxşьj, sьq-sьq qusa, zar-zornen jure ve qursaqьnьn icinde daima bir aqьrlьq duja.

Xastaxenede xastanьn mide qazanьnь rentgen aparatьnen baqalar, l'akin hic bir şej anlap olamajlar ve operatsija japamaqa meçur olalar. Netiçede, xastanь rahatsьzlaqan xastalьq ne olqanьnь anlajlar. O, eline rast kelgen şejni jutmaqa baqa eken.

Hekimler onьn icinden 28-dane ijne, 36 dane demirden japma ceşit şejler, 5 dane caj qaşьqь (bulardan 3 danesi sьnьq eken) 1 dane iri qaşьq, 6 dane qaşьq sapь, ortalarьndan sьnqan 3 vilka, 3 dane caqь, 37 dane gramofon ijnesi, 1-dane qapь anaxtarь ve 2 dane de cekmeçe anaxtarь, 45 bulavka, 20 dane demir prjaжka, 1 krucok, bir qac dane juzuk, 6 dane baqьr aqca, 1 qurşun, 117 dane demir parcasь bir qac dane tyjme, çam ve farfor parcalarь tapalar. Bu xastanьn mide qazanьndan hepsi 500 parca şej cьqarqanlar, bularnьn umumij cekisi 3 bucuq funt aqьrlьqьnda eken.

Xasta operatsija vaqtьnda өlgen. L'akin Anglijada cьqqan „Mancester Gardijen" gazetasь, bu soj xastlьqtan operatsija etilip sav qalqan xastalarqa coq rast kelingenini jaza.

Doktor Cok ve Fukar insan midesinden 2533 dane ceşit tyrly şej cьqarqanlar. Kekrl' ve Kul'ver operatsija vaqtьnda bir xastanьn icinden 1000 dane oboj mьxь cьqarqanlar. Doktor Matjuz 1913 senesi bir qadьnnьn icinden 1149 dane sacqa tujrelgen bulavka ve ijne cьqarqan ve 1917 senesi şu qadьnnь bir daha operatsija etken ve bu kere 921 dane sac bulavkasь cьqarqan. Qadьn eki operatsijanьda esen-emin kecirgen.

Faşist medenijeti

Italijanьn harbij hukumet daireleri, Afrikaqa askerlerini tyşyrir tyşyrmez Somalideki, өzlerinin eli astьnda olqan, jerli qabilelernin jolbaşcьlarьna, Italija askerleri icyn mejdanqa ketirilgen fahişe xanelerge 100-er qadьn ketirmelerini talap etkenler. Bu zavallь qadьnlar fahişe xanelerde biraz vaqьt bulunqan soη ceşit fena xastalьqlarqa oqrajlar, o vaqьt italijalьlar olarnь braqqa cьqarьp kojlerine qajtaralar ve tazelerini istete ekenler.

Bir qac ajdan berli Abissinijanь masxraça talap turqan Italija faşizmi өz masxaralьqlarьnьn ystini өrtmek icyn ara taptь—bizim maqsadьmьz „vahşij ve varvar" negrlerge medenijet aşlamaq, dep qьcьralar. Juqarьda qajd etilgen şu ufaq bir fakt Italija faşizmi Abissinijalьlarqa nasьl bir „medenijet" aşlaqanьnь acьq kostere.

Parmaqlarnьn fijatь

Amerikanьn bytyn dynjada nam qazanqan kemaneçisi Kubelik jaqьnlarda, өzinin qollarьnь Amerikanьn byjyk bir straxovka çemijetine straxovat ettirgen. Straxovkanьn şartlarьna binaen Kubelik qazaqa oqraqan her parmaqь icyn ajrь olaraq belli bir mukafat alaçaq eken.

Straxovka muçibi Kubeliknin parmaqlarьnьn fijatь şөjle tajin etilgen: sol qolunьn baş, şahadet ve orta parmaqlarьna ekişer jyz ellişer bin frank, conatij parmaqьna 220,000 frank, adsьz pamraqьna ise 75,000 frank qijmet kesildi. Kemaneçinin saq qolьnьn her bir parmaqьnьn fijatь sol qolьnьn parmaqlarьndan 50-şer bin frank zijadedir.

Qanlь javun

Bu kunler icinde Bretanda (Fransanьn sьrtьnda) qan tyste qьzьl olqan byjyk bir javun javqan. Bu javunnьn tamcьlarь jerge tyşkenden soη coqqa barmaj quruj ve hic bir tyrly boja ьzь qaldьrmaj ekenler. Şimdi bu açajьp javunnьn. byjyk kucluklernen saqlanьlqan, suvьnь laboratorijalarda analiz japьp, onьn neden bөjle renk alqanьnь bilmege oqraşalar. Alimler bu javunnьn qьzьl olmasьnьn sebebini bojalaljьçь өsymliklernen zengin olqan Merkezij Afrikada suv ve topraq buvьndan hasьl olqan bulutlarnьn jel vastasьnen Fransaqa ketirilmesinde kore ekeneler.

Mesul' redaktor: **Bekirova Rebija.**

Напечатано в 1-й Гостипографии в Симферополе. Главлито Кр.АССР № 5076. Заказ № 3595. Тираж 1300 экз.

Инв. № 197

738

Fijatь 40 k.

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA“

ƶurnalьnь oqujuçьlarnьŋ nazar diqqatьna

VKP(в) OK-nьŋ qararь muçiвi „Qadьnlьq sotsializm jolьnda“ ƶurnalь, вu sene nojaвr ajьndan вaşlap „Jaŋь-Dynja“ gazetasьnьŋ redaktsijasь janьnda cьqarьla.

Bu ƶurnal icyn jazoɣan вytyn materiallarьŋьznь „Jaŋь-Dynja“ gazetasьnьŋ redaktsijasьna jollaŋьz.

ADRES: Aqmesçid, Karl Marks soqaoɣь № 6.

Ц. 1936
Акт № 35
Вкладн. л.

РНБ ОНЛ | К.-тат.-ис
1-15

1935, №1-12